

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

อนามัยสิ่งแวดล้อม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพอนามัยของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ฉะนั้นสุขภาพอนามัยของมนุษย์ก็ย่อมได้รับผลจากคุณภาพสิ่งแวดล้อม งานอนามัยสิ่งแวดล้อมจึงเป็นงานที่มุ่งจะรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพที่เหมาะสม เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นงานที่ป้องกันมิให้โรคหรือพิษภัยเข้าสู่ตัวมนุษย์ ถ้าสิ่งแวดล้อมมีสภาพเสื่อมโทรม เกิดเป็นมลพิษขึ้น มนุษย์ก็ต้องได้รับผลเสียต่อสุขภาพอนามัย เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย แม้แต่เศรษฐกิจและสังคมก็อาจได้รับผลกระทบด้วย (ประภรณ์ จารุจันทร์, 2528 : 5-7)

แต่เดิม หน่วยงานที่รับผิดชอบงานอนามัยสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กรมอนามัย ศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อมเขต สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสถานีอนามัย นอกจากนี้ยังเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนนั้น ๆ

ต่อมาเกิดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยยกฐานะจากสภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมา 3 ปีซ้อนหลังติดต่อกัน เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล, 2537) โดยมีการยกฐานะสภาตำบลขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลรวม 4 ครั้ง มีจำนวนทั้งสิ้น 6,746 แห่งทั่วประเทศ (กองราชการส่วนตำบล : 2543) มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีอิสระในการบริหาร การกำหนดแนวทางการทำงาน การจัดทำแผนพัฒนาตำบลและการใช้จ่ายงบประมาณของตนเอง มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้อำนาจหน้าที่แก่ อบต. ให้มีบทบาทในการจัดการ การบำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งที่อยู่ในเขตและนอกเขตพื้นที่ที่อาจมีผลต่อวิถีชีวิตของประชาชน หรืออาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต หรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ (มาตรา 290) ตลอดจนการควบคุม และกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน (มาตรา 79) ตัวอย่างของปัญหาด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของ อบต. ได้แก่ การจัดหาน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภค การจัดการน้ำเสีย การระบายน้ำ การจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การควบคุมมลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง การจัดการของ

เขียนบรรยาย การจัดการจราจรในชุมชน การสุขาภิบาลอาหาร การควบคุมกำจัดแมลงและสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค (กิติชัย รัตนะ, 2542 : 28-48) แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาใน 3 ประเด็นที่คิดว่า อบต. น่าจะมีศักยภาพที่สามารถดำเนินการได้ขณะนี้ คือ การจัดการมูลฝอย การจัดหาน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค บริโภค และการควบคุมโรคไข้เลือดออก

ผู้วิจัยเป็นบุคลากรสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปฏิบัติงานที่สถานีอนามัยในตำแหน่งนักวิชาการสาธารณสุข มีหน้าที่ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมพื้นที่เดียวกันกับ อบต. โดยมีเป้าหมาย คือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน แต่เนื่องจาก อบต. มีความหลากหลายและแตกต่างกัน ทั้งสภาพปัญหา ประสิทธิภาพ โครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ประกอบกับยังไม่มีข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของ อบต. ใน 3 ประเด็นดังกล่าว ที่จะใช้ในการวิเคราะห์ วางแผน และหากทวิวิในการดำเนินการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นต้นแบบของการป้องกัน และแก้ไขปัญหา จึงสนใจทำวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ปี 2544

1.2 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อประเมินบทบาทด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของ อบต. ทั่วประเทศ

1.3 วัตถุประสงค์เฉพาะ

- 1.3.1 สสำรวจสภาพ ปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม
- 1.3.2 ศึกษาบทบาท ศักยภาพด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม
- 1.3.3 ศึกษาปัญหา อุปสรรคด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ผู้ศึกษาได้ทบทวนเอกสารแล้ว พบว่าน่าสนใจศึกษารอบบาทของ อบต. ใน 3 ประเด็น ดังนี้

- 1.4.1 การจัดการมูลฝอย
- 1.4.2 การจัดหาน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค บริโภค
- 1.4.3 การควบคุมโรคไข้เลือดออก

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลงานวิจัย เป็นข้อมูลให้กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข ในการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของ อบต. และเป็นข้อมูลให้แก่สถาบันเครือข่ายการส่งเสริมการวิจัยระดับพื้นที่ (สวรส.ภาคใต้) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในการจัดหลักสูตรอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมให้แก่ อบต.ในภาคใต้ ตามสภาพปัญหาภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางการจัดอบรมแก่ อบต.ทั่วประเทศอีกด้วย

1.6 กรอบแนวคิด

